

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

สุนทรียศาสตร์และบริบทในสถาปัตยกรรมไทยกับ

การบูรณาการความงามและการใช้งาน

Aesthetics and Context in Thai Architecture and Integrating Beauty and Functionality

พระยอดคม คุณสิริโธ ชัยนิรัตติชัย¹, พระศุภวัฒน์ สุขวฑฒโน เกตุกระตึก^{2*},

ณัฐมน ตั้งพานทอง³, ศิโรตม์ ทองก้อน⁴

Phra Yodkom Khunsitho Chainiratsai¹, Phra Supawat Sukkhawattano Ketkatuk^{2*}, Nattamon Thungphanthong³, Sirot Tonggon⁴

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author: *

1. พระยอดคม คุณสิริโธ ชัยนิรัตติชัย

Phra Yodkom Khunsitho Chainiratsai

วัดดอนเจดีย์ จังหวัดตาก

Wat Don Chedi Tak Province, Thailand.

Email: yordkomchainirattisai@gmail.com

2. พระศุภวัฒน์ สุขวฑฒโน เกตุกระตึก*

Phra Supawat Sukkhawattano Ketkatuk*

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: supawat.ket@mbu.ac.th

3. ณัฐมน ตั้งพานทอง

Nattamon Thungphanthong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: nattamon.thu@mbu.ac.th

4. ศิโรตม์ ทองก้อน

Sirot Tonggon

นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher, Thailand.

Email: foreteller2016@gmail.com

คำสำคัญ:

สุนทรียศาสตร์, สถาปัตยกรรม, ความงาม, หน้าที่การ
ใช้สอย, บริบทสังคมวัฒนธรรม

Keywords:

Aesthetics, Architecture, Beauty,
Functionality, Socio-cultural Context

ABSTRACT

This research article aims to analyze the components and principles of aesthetics in Thai architecture and to examine the relationship between aesthetics and functionality within Thailand's socio-cultural context. The study employed a qualitative research design using document analysis, field surveys, and in-depth interviews with 15 key informants—comprising architects, architectural scholars, building users, and traditional craftsmen. The architectural samples included traditional, modern, and contemporary Thai buildings in Bangkok and key provinces. The findings reveal four major aesthetic dimensions: (1) physical dimension—proportion, form, materials, and lighting; (2) spiritual dimension—sensory and emotional experiences; (3) socio-cultural dimension—symbolism, decorative patterns, and spatial organization; and (4) the integration between beauty and functionality, which are complementary rather than separate. The study indicates that religious beliefs, social hierarchy, lifestyle, and climatic conditions significantly influence Thai architectural aesthetics.

Article history:

Received: 13/11/2025

Revised: 26/11/2025

Accepted: 02/12/2025

Available online: 03/12/2025

How to cite:

Khunsitho, P.Y. et al. (2025).
Aesthetics and Context in Thai
Architecture and
Integrating Beauty and Functionality.
Journal of Philosophical Vision, 30 (2),
127-148.

Moreover, aesthetic quality in architecture contributes positively to physical and mental well-being, enhances social interaction and community engagement, and generates economic value through tourism and cultural identity. In conclusion, Thai architecture represents an integrated harmony of beauty, functionality, and cultural context—reflecting the profound wisdom and identity of Thai society.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและหลักการของสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับหน้าที่การใช้อยู่ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย การวิจัยเป็นแบบเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน ได้แก่ สถาปนิก นักวิชาการ ผู้ใช้งานอาคาร และช่างฝีมือแบบดั้งเดิม กลุ่มตัวอย่างทางสถาปัตยกรรมประกอบด้วยสถาปัตยกรรมไทยแบบดั้งเดิม สมัยใหม่ และร่วมสมัยในกรุงเทพมหานครและจังหวัดสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทยประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) มิติทางกายภาพ เช่น สัดส่วน รูปทรง วัสดุ และการจัดการแสง (2) มิติทางจิตวิญญาณ เช่น การรับรู้ทางประสาทสัมผัสและอารมณ์ (3) มิติทางสังคมวัฒนธรรม เช่น เอกลักษณ์ ลวดลาย และการจัดระเบียบพื้นที่ และ (4) ความสัมพันธ์ระหว่างความงามกับหน้าที่การใช้อยู่ ซึ่งทั้งสองมิติไม่แยกจากกันแต่เสริมซึ่งกันและกันอย่างสมดุล ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า บริบททางศาสนา สังคม และภูมิอากาศมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบทางสุนทรียศาสตร์ของสถาปัตยกรรมไทย นอกจากนี้ สถาปัตยกรรมที่มีคุณภาพทางสุนทรียศาสตร์ยังส่งผลเชิงบวกต่อสุขภาพกายและใจของผู้ใช้ ส่งเสริมความสัมพันธ์ของชุมชน และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่ สรุปได้ว่า สถาปัตยกรรมไทยเป็นการบูรณาการอย่างลึกซึ้งระหว่างความงาม การใช้อยู่และบริบททางวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของสังคมไทยได้อย่างเด่นชัด

1. บทนำ

สถาปัตยกรรมเป็นศิลปะที่มีความซับซ้อนและพหุมิติมากที่สุดในบรรดาศิลปกรรมทั้งหลาย เนื่องจากต้องผสมผสานระหว่างความงามทางรูปแบบ ความเหมาะสมทางหน้าที่ และความสอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมจึงไม่ใช่เพียงการแสวงหาความงามในความหมายแคบ แต่เป็นการสร้างสรรค์พื้นที่ที่มีความหมายและคุณค่าต่อผู้ใช้และสังคม (สุรศักดิ์ จำเริญสุข, 2551)

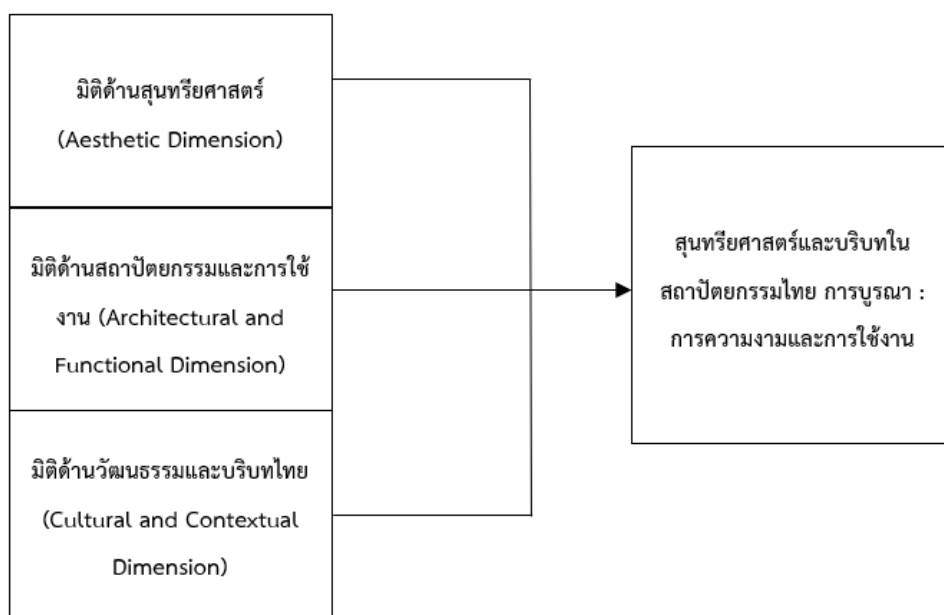
การศึกษาสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมมีรากฐานมาจากปรัชญาแห่งความงามที่พัฒนาขึ้นตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ โดย Vitruvius ได้กำหนดหลักการสำคัญสามประการของสถาปัตยกรรมที่ดี คือ ความมั่นคง ความเหมาะสมกับการใช้งาน และความงาม หลักการเหล่านี้ยังคงเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาสุนทรียศาสตร์

สถาปัตยกรรมจนถึงปัจจุบัน (ปิ่นแก้ว เหลืองทอง, 2549) ในบริบทของประเทศไทย สุนทรียศาสตร์สถาปัตยกรรมมีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติสถาปัตยกรรมไทยแบบดั้งเดิมแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และจิตวิญญาณ ผ่านการใช้วัสดุท้องถิ่น การจัดองค์ประกอบที่สอดคล้องกับสภาพอากาศ และการสร้างพื้นที่ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตแบบไทย (สุพจน์ จิตสุทธิญาณ, 2557)

ในยุคปัจจุบันที่เมืองและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการทำความเข้าใจสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมมีความสำคัญในหลายประการ การพัฒนาเมืองที่ขาดการพิจารณาด้านสุนทรียศาสตร์ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ขาดเอกลักษณ์และไม่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย การศึกษาของชาวนิวิทย์ เกษตรศิริ (2550) พบว่า สถาปัตยกรรมที่มีคุณภาพทางสุนทรียศาสตร์มีผลบวกต่อสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ของผู้อยู่อาศัย การขาดความเข้าใจในหลักสุนทรียศาสตร์ส่งผลต่อการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสถาปัตยกรรม การคัดลอกรูปแบบจากต่างประเทศโดยไม่คำนึงถึงบริบทท้องถิ่นทำให้เกิดสถาปัตยกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตไทย (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2548) ดังนั้น การศึกษาสุนทรียศาสตร์สถาปัตยกรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดที่บูรณาการระหว่างทฤษฎีสุนทรียศาสตร์คลาสสิก ทฤษฎีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมไทย เพื่อทำความเข้าใจการผสมผสานระหว่างความงามกับการใช้งานในสถาปัตยกรรมไทย โดยกรอบแนวคิดแบ่งออกเป็นสามมิติหลัก ดังนี้ มิติด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic Dimension) มิติด้านสถาปัตยกรรมและการใช้งาน (Architectural and Functional Dimension) มิติด้านวัฒนธรรมและบริบทไทย (Cultural and Contextual Dimension)

สรุปกรอบแนวคิดการบูรณาการทั้งสามมิตินี้ก่อให้เกิดกรอบวิเคราะห์สถาปัตยกรรมไทยในฐานะพื้นที่ที่ผสมผสานระหว่างความงามเชิงศิลป์ ประโยชน์ใช้สอยเชิงสถาปัตยกรรม และความหมายเชิงวัฒนธรรมซึ่งส่งเสริมให้สถาปัตยกรรมไทย เป็นสื่อสะท้อนอัตลักษณ์ทางสุนทรียศาสตร์ และสังคมได้อย่างสมบูรณ์

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหลักการของสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรม
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับหน้าที่การใช้อยู่ในสถาปัตยกรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากเอกสาร การสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย ในมิติทางกายภาพ จิตวิญญาณ สังคมวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างความงามกับหน้าที่การใช้อยู่

แนวคิดพื้นฐานของการศึกษานี้อยู่บนกรอบแนวคิดทาง สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics Theory) และสถาปัตยกรรมไทย (Thai Architectural Principles) รวมถึงแนวคิดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง “ความงาม” และ “ประโยชน์ใช้สอย” (Form and Function) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเอกสารและแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ศึกษาวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสุนทรียศาสตร์ สถาปัตยกรรมไทย และทฤษฎีการรับรู้ทางสุนทรียะ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงหลักการออกแบบทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัดส่วน รูปแบบ วัสดุ เทคนิค และความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ลงพื้นที่ศึกษาเชิงสำรวจสถาปัตยกรรมไทยในบริบทที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งอดีตและปัจจุบัน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) สถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Architecture) – เช่น วัดพระแก้ว วัดอรุณราชวราราม และเรือนไทยโบราณในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) – เช่น อาคารธนาคารกรุงเทพ อาคาร State Tower และอาคาร CentralWorld 3) สถาปัตยกรรมร่วมสมัย (Contemporary Architecture) – เช่น พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย MAIIAM อาคาร MahaNakhon และศูนย์การค้า ICONSIAM

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) สถาปนิกผู้เชี่ยวชาญด้านสุนทรียศาสตร์ จำนวน 5 คน 2) นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมไทย จำนวน 4 คน 3) ผู้ใช้งานอาคารหรือผู้มีประสบการณ์ตรง จำนวน 4 คน 4) ช่างฝีมือแบบดั้งเดิม จำนวน 2 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Research Instruments and Procedures)

1) แบบสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Observation Form) สำหรับการสำรวจองค์ประกอบทางกายภาพของสถาปัตยกรรม 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) สำหรับสถาปนิก นักวิชาการ และผู้ใช้งานอาคาร อุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลจากการ

ลงพื้นที่และการสัมภาษณ์ที่ทำการประเมินความสอดคล้องและความเชื่อถือแล้ว ด้วยการประเมินด้วยผู้เชี่ยวชาญ 4 ท่าน และคำนวณค่า CVI ได้ค่าเฉลี่ยรวม 0.84 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล (Data Collection and Validation)

ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์ ณ พื้นที่ตัวอย่าง บันทึกข้อมูลด้วยเครื่องมือดิจิทัลและแบบฟอร์มการเก็บข้อมูล ถอดเทปคำสัมภาษณ์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งด้านแหล่งข้อมูลและวิธีการ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงแก่นสาร (Thematic Analysis) โดยดำเนินการดังนี้ 1) การจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นและมิติของสุนทรียศาสตร์ 2) การสกัดรหัสข้อมูล (Coding) และสร้างประเด็นหลักและประเด็นย่อย 3) การเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อสร้างกรอบอธิบายความหมายของสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย 4) ผลการวิเคราะห์นำเสนอในรูปแบบ ตารางเชิงคุณภาพ (Qualitative Thematic Table) เพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างมิติทางสุนทรียศาสตร์กับคุณภาพชีวิตและบริบทสังคมวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 7 การสรุปและการนำเสนอผลการวิจัย (Presentation of Research Results)

ผลการวิจัยถูกนำเสนอในรูปแบบการบูรณาการเชิงแนวคิดระหว่าง ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ กับ หลักสถาปัตยกรรมไทย โดยจัดทำในรูปแบบคำอธิบายเชิงวิเคราะห์และตารางสังเคราะห์เชิงแก่นสาร เพื่อสะท้อนให้เห็นถึง “ความงามเชิงหน้าที่” (Functional Aesthetic) และผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สังคม และเศรษฐกิจ วัฒนธรรมของไทยในมิติสมัยใหม่

4. ผลการวิจัย

วิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับองค์ประกอบสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย แบ่งออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่ มิติทางกายภาพ มิติทางจิตวิญญาณ มิติทางสังคมวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างความงามกับหน้าที่การใช้สอย พร้อมทั้งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสังคม

1. ผลวิเคราะห์องค์ประกอบสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย

1) มิติทางกายภาพ

รูปแบบและสัดส่วน การศึกษาพบว่า สถาปัตยกรรมไทยมีการใช้สัดส่วนที่เป็นระบบ โดยอิงจากหลักการต่างๆ ดังนี้สัดส่วนตามธรรมชาติ สถาปัตยกรรมไทยแบบดั้งเดิมใช้สัดส่วนที่อิงจากร่างกายมนุษย์และธรรมชาติ เช่น การใช้ศอกและคืบเป็นหน่วยวัด การกำหนดความสูงของเสาตามความสูงของคน สัดส่วนตามหลักศาสตร์การใช้อัตราส่วนทางคณิตศาสตร์ เช่น อัตราส่วน 1:1.618 (Golden Ratio) ในการกำหนดสัดส่วนของพระอุโบสถและพระวิหาร สัดส่วนตามลำดับชั้น การใช้สัดส่วนเพื่อแสดงความสำคัญและลำดับชั้นทางสังคม เช่น ความสูงของอาคารที่แตกต่างกันตามสถานะของผู้อยู่อาศัย

วัสดุและเทคนิค การศึกษาพบว่า การเลือกใช้วัสดุมีผลสำคัญต่อคุณภาพสุนทรียศาสตร์โดยมีวัสดุธรรมชาติ การใช้วัสดุท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ใบจาก ดินเผา สร้างความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมและสะท้อนภูมิปัญญา

ท้องถิ่น เทคนิคการก่อสร้าง การใช้เทคนิคแบบดั้งเดิม เช่น การต่อไม้แบบไม้ใช้ตะปู การยกพื้นสูงจากดิน การสร้างหลังคาทรงจั่วสูงชัน การตกแต่ง การใช้ลวดลายและการแกะสลักที่มีความหมายทางศาสนาและวัฒนธรรม

การจัดการแสงและสิ่งแวดล้อม พบว่า การจัดการแสงในสถาปัตยกรรมไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพอากาศเขตร้อน การควบคุมแสงแดด การใช้ชายคาที่ยื่นออกมา การสร้างระเบียงและเฉลียง เพื่อป้องกันแสงแดดและฝน การใช้แสงธรรมชาติ การเปิดช่องแสงที่เหมาะสม การใช้หน้าต่างและประตูขนาดใหญ่ เพื่อให้แสงธรรมชาติเข้าสู่อาคาร การสร้างบรรยากาศ พบว่า การใช้แสงและเงาเพื่อสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการใช้งาน

2) มิติทางจิตวิญญาณ

ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสการศึกษา พบว่า สถาปัตยกรรมไทยให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ที่ครบถ้วนทางประสาทสัมผัส การมองเห็น การใช้สี รูปทรง และลวดลายที่สร้างความประทับใจและความศักดิ์สิทธิ์การได้ยิน การออกแบบพื้นที่ที่มีคุณภาพทางเสียง เช่น การสะท้อนเสียงในพระอุโบสถ การสัมผัส การใช้วัสดุที่มีพื้นผิวที่น่าสัมผัส เช่น ไม้ที่ขัดเรียบ หินที่มีพื้นผิวธรรมชาติ

อารมณ์และความรู้สึก พบว่า สถาปัตยกรรมไทยมุ่งสร้างอารมณ์และความรู้สึกเฉพาะความสงบและเงียบสงัด การออกแบบพื้นที่ที่เอื้อต่อการทำสมาธิและปฏิบัติธรรมความเคารพและศรัทธา การใช้สัดส่วนและการตกแต่งที่สร้างความรู้สึกรังสรรค์และศักดิ์สิทธิ์ความอบอุ่นและเป็นกันเอง การออกแบบพื้นที่อยู่อาศัยที่สร้างความรู้สึกเป็นบ้าน

3) มิติทางสังคมวัฒนธรรม

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม พบว่า สถาปัตยกรรมไทยสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านสัญลักษณ์และความหมายการใช้รูปแบบและลวดลายที่มีความหมายทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น ลายกนก ลายไทย นาคราช การจัดระเบียบพื้นที่ การจัดพื้นที่ตามหลักฮวงจุ้ยและความเชื่อท้องถิ่นความสัมพันธ์กับธรรมชาติ การออกแบบที่เน้นความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

4) ความสัมพันธ์ระหว่างความงามและหน้าที่การใช้สอย

ความสัมพันธ์ระหว่างความงามและหน้าที่การใช้สอยการศึกษา พบว่า ในสถาปัตยกรรมไทยที่มีคุณภาพความงามและหน้าที่การใช้สอยไม่ได้แยกจากกัน แต่เสริมสร้างซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น การยกพื้นสูงจากดินไม่เพียงแต่ป้องกันน้ำท่วมและสัตว์รบกวน แต่ยังสร้างความสง่างามและเป็นการแสดงสถานะทางสังคม หลังคาทรงจั่วสูงชัน ช่วยระบายน้ำฝนและความร้อนได้ดี พร้อมทั้งสร้างเอกลักษณ์ทางสายตาที่สวยงามการใช้ระเบียงและเฉลียง ป้องกันแสงแดดและฝน พร้อมทั้งเป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางสังคม

2. ผลวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับหน้าที่การใช้สอยในสถาปัตยกรรม

ผลการวิจัยพบว่า สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทยมิได้ดำรงอยู่เพียงในมิติของความงามเชิงรูปแบบเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหน้าที่การใช้สอยและบริบททางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดทิศทางและคุณค่าของงานสถาปัตยกรรม

1) อิทธิพลของบริบททางสังคมวัฒนธรรมต่อสุนทรียศาสตร์สถาปัตยกรรม

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลโดยตรงต่อการก่อรูปของสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย ทั้งในด้านความเชื่อทางศาสนา โครงสร้างทางสังคม และวิถีชีวิตประจำวัน ศาสนาพุทธและความเชื่อท้องถิ่น ส่งผลต่อการกำหนดแนวอาคาร การใช้สัญลักษณ์ เช่น รูปทรงเจดีย์ นาค หรือ ลายไทย เพื่อสื่อความหมายเชิงจิตวิญญาณ และการจัดพื้นที่สำหรับการทำสมาธิหรือประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ในด้านโครงสร้างทางสังคม สถาปัตยกรรมไทยแสดงให้เห็นลำดับชั้นและสถานะทางสังคมผ่านขนาดสัดส่วน และการตกแต่งอาคาร เช่น เรือนเจ้านาย และเรือนราษฎร มีรูปแบบต่างกันทั้งด้านวัสดุและลวดลาย ส่วนในด้านวิถีชีวิตและภูมิอากาศ การออกแบบบ้านไทยยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว และพื้นที่เปิดโล่งโปร่งสบาย เป็นการปรับตัวให้เข้ากับภูมิอากาศร้อนชื้นและวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม

2) ความสัมพันธ์ระหว่างความงามและประโยชน์ใช้สอย

สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทยไม่ได้แยกจากประโยชน์ใช้สอย แต่กลับเกี่ยวพันซึ่งกันและกันอย่างสมดุล ตัวอย่างเช่น การยกพื้นสูงจากดินช่วยป้องกันน้ำท่วมและระบายอากาศได้ดี พร้อมสร้างความสง่างามและแสดงสถานะของผู้อยู่อาศัย หรือหลังคาทรงสูงที่ช่วยระบายน้ำฝนได้ดีในขณะเดียวกันก็สร้างเส้นสายที่งดงามทางสายตา การตกแต่งด้วยลวดลายศิลป์ไม่เพียงเพื่อความสวยงาม แต่ยังมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อและศาสนา

3) ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสังคม

(1) ผลกระทบต่อสุขภาพกายและใจ

สถาปัตยกรรมที่มีคุณภาพทางสุนทรียศาสตร์ส่งผลเชิงบวกต่อผู้ใช้ ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ พื้นที่ที่มีความงามและความสงบช่วยลดความเครียด เพิ่มความสุข และส่งเสริมการพักผ่อน องค์ประกอบทางแสง สี เสียง และวัสดุธรรมชาติช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความสมดุลทางอารมณ์

(2) ผลกระทบต่อพฤติกรรมและการปฏิสัมพันธ์

พื้นที่ที่มีคุณภาพทางสุนทรียศาสตร์เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น อาคารที่สะท้อนเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมและการเรียนรู้ร่วมกันของคนในพื้นที่

(3) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ในระดับเศรษฐกิจ สถาปัตยกรรมที่มีคุณภาพทางสุนทรียศาสตร์ช่วยเพิ่มมูลค่าทรัพย์สิน เป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยว และสร้างงานในหลายสาขา ทั้งการออกแบบ ก่อสร้าง และบริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Cultural Economy” ที่เน้นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

โดยสรุป การวิเคราะห์พบว่า สุนทรียศาสตร์และหน้าที่การใช้สอยในสถาปัตยกรรมไทยดำรงอยู่ในความสัมพันธ์แบบเกื้อกูล เชื่อมโยงกับบริบททางศาสนา สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบ Theme Analysis: องค์ประกอบสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย

มิติหลัก (Main Dimension)	หัวข้อสำคัญ (Themes)	ประเด็นข้อค้นพบ (Key Findings)	ความเชื่อมโยงเชิง สุนทรียศาสตร์และ ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต (Interpretation & Societal Impact)
1. มิติทางกายภาพ	1.1 รูปแบบและสัดส่วน (Proportion & Form)	ใช้สัดส่วนจากธรรมชาติและ ร่างกายมนุษย์ เช่น ศอก คืบ และหลักคณิตศาสตร์ (Golden Ratio) เพื่อสร้าง ความสมดุลและความสง่า งาม	สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลัก “ความพอดี” ของ ไทย เกิดความกลมกลืน ระหว่างคน-อาคาร- ธรรมชาติ
	1.2 วัสดุและเทคนิค (Material & Technique)	ใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ ใบจาก ดินเผา และเทคนิค ดั้งเดิมไม่ใช้ตะปู	แสดงถึงความยั่งยืน (sustainability) และความ เคารพธรรมชาติ เสริม คุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมและ จิตใจ
	1.3 การจัดการแสงและ สิ่งแวดล้อม (Light & Environmental Control)	การใช้ชายคา ระเบียง ช่อง แสง และเงา เพื่อควบคุม ความร้อนและสร้าง บรรยากาศ	สร้างความสบายกาย-ใจ ช่วยให้ผู้ใช้อาคารรู้สึกผ่อนคลายและเชื่อมโยงกับ ธรรมชาติ
2. มิติทางจิตวิญญาณ	2.1 ประสบการณ์ทาง ประสาทสัมผัส (Sensory Experience)	การใช้สี เสียง พื้นผิว เพื่อ สร้างความศักดิ์สิทธิ์และ สมดุลทางอารมณ์	เสริมสมาธิ ความสงบ และ ประสบการณ์จิตวิญญาณ ของผู้ใช้อาคาร
	2.2 อารมณ์และความรู้สึก (Emotional Experience)	การออกแบบเพื่อสร้างความ สงบ เคารพ ศรัทธา และ อบอุ่น	เป็นมิติของ “ความงามทาง ใจ” ที่ส่งผลต่อความสงบ ทางจิตและการดำรงอยู่ ร่วมกันในสังคม
3. มิติทางสังคม- วัฒนธรรม	3.1 เอกลักษณ์และ สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Symbolism)	การใช้ลายไทย ลายนาค ลายกนก เพื่อสื่อความหมาย ทางศาสนาและวัฒนธรรม	ส่งเสริมอัตลักษณ์ชาติและ ความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม สร้างความภูมิใจในท้องถิ่น
	3.2 การจัดพื้นที่และ ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ (Spatial Organization & Nature Integration)	การจัดพื้นที่ตามความเชื่อ ท้องถิ่นและฮวงจุ้ย เพื่อ ความสมดุลระหว่างคนกับ สิ่งแวดล้อม	เป็นการออกแบบที่สะท้อน วิถีชีวิตแบบ “อยู่ร่วมกับ ธรรมชาติ” และ ความสัมพันธ์ระหว่างคน- ชุมชน

มิติหลัก (Main Dimension)	หัวข้อสำคัญ (Themes)	ประเด็นข้อค้นพบ (Key Findings)	ความเชื่อมโยงเชิง สุนทรียศาสตร์และ ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต (Interpretation & Societal Impact)
4. ความสัมพันธ์ระหว่าง ความงามกับหน้าที่การใช้ สอย	4.1 ความงามเชิง ประโยชน์ (Functional Aesthetics)	ความงามและประโยชน์ใช้ สอยเกี่ยวพันกัน เช่น การ ยกพื้นสูงป้องกันน้ำท่วมและ สร้างความสง่างาม	แสดงให้เห็นว่าความงาม ไม่ใช่เพียงรูปลักษณ์ แต่เป็น ความงามที่ใช้งานได้จริง (Functional Beauty)
	4.2 ความเชื่อมโยงกับ บริบทสังคมวัฒนธรรม (Contextual Coherence)	การออกแบบสะท้อนลำดับ ชั้นทางสังคม ความเชื่อทาง ศาสนา และวิถีชีวิต เกษตรกรรม	สถาปัตยกรรมทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางของวัฒนธรรม ” ถ่ายทอดค่านิยมและ โครงสร้างทางสังคม
5. ผลกระทบต่อคุณภาพ ชีวิตและสังคม	5.1 สุขภาพกาย-ใจ (Physical & Mental Health)	ความงามทางสุนทรียศาสตร์ ช่วยลดความเครียด เพิ่ม สมาธิ และสร้างความสงบ	เสริมสุขภาวะองค์รวม (Holistic Well-being) ของ ผู้อยู่อาศัย
	5.2 พฤติกรรมและ ความสัมพันธ์ชุมชน (Community & Behavior)	อาคารที่สะท้อนอัตลักษณ์ ท้องถิ่นสร้างความภาคภูมิใจ และความร่วมมือในชุมชน	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและ ความผูกพันทางสังคม
	5.3 มูลค่าทางเศรษฐกิจ (Cultural Economy)	สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทาง สุนทรียศาสตร์เพิ่มมูลค่า การท่องเที่ยวและการจ้าง งาน	เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) จาก ทุนทางวัฒนธรรมไทย

จากตารางสรุปเชิงตีความ (Interpretive Summary) ได้ว่า สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทยมิได้เป็นเพียง “ความงามทางรูปทรง” หากแต่เป็นความงามเชิงคุณค่าที่เชื่อมโยงกายภาพ-จิตวิญญาณ-สังคมวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นเอกภาพ เกิดเป็น “ความงามเชิงหน้าที่” (Functional Aesthetic) ที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนและชุมชนให้มีสมดุลทางกาย จิต และสังคม ส่งผลต่อความยั่งยืนของวัฒนธรรมและคุณภาพชีวิตในระยะยาว

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสัมป่อยในฐานะพืชสมุนไพรศักดิ์สิทธิ์ที่มีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมล้านนา และการพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์นวัตกรรมที่สามารถเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมได้ครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย ใจ ปัญญา และสังคม ผลการวิจัยที่พบว่าสัมป่อยเป็นพืชสมุนไพรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในวัฒนธรรมล้านนาและถูกยกย่องว่ามีคุณค่าศักดิ์สิทธิ์นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อพื้นฐานของชาว

ล้าหนาที่มองความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับจิตวิญญาณของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง การที่ชาวล้าหนาเชื่อว่า สัมป่อยสามารถจัดสิ่งชั่วร้ายและภัยอันตรายต่าง ๆ ได้นั้น มีพื้นฐานมาจากวรรณกรรมชาวล้าหนาเรื่อง "พรหมจักร" หรือ "อุสสาบาร์ล" ที่กล่าวถึงพลังอันศักดิ์สิทธิ์ของน้ำสัมป่อยที่ช่วยให้ควายทรีสามารถเอาชนะควายทรีพาผู้เป็นพ่อได้ ความเชื่อนี้สอดคล้องกับการศึกษาของทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล (2557) ที่กล่าวถึงภูมิปัญญาล้าหนาในการใช้พืชสมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมและการดำเนินชีวิต และงานวิจัยของยุพิน เข้มมุกด์ (2554) ที่อธิบายถึงความเชื่อและพิธีกรรมในวิถีล้าหนาที่เชื่อมโยงกับการใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวัน การพัฒนาสัมป่อยจากสมุนไพรที่ใช้ในพิธีกรรมให้เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรเชิงพาณิชย์แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ สัมป่อยสมันต์ในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะองค์รวม ตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ที่นิยามสุขภาพว่า "ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล" ในด้านสุขภาวะทางกาย สัมป่อยสมันต์สามารถทำความสะอาดลำไส้ ลดแบคทีเรีย เชื้อรา ผดผื่น และบำรุงผิวให้แข็งแรงได้ ในด้านสุขภาวะทางใจ กลิ่นสมุนไพรของสัมป่อยช่วยลดความเครียด สร้างความผ่อนคลาย และปรับสมดุลจิตใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับบอโรมาเธอราพี ที่แสดงให้เห็นว่า กลิ่นหอมจากสมุนไพรธรรมชาติสามารถส่งผลกระทบต่อสภาวะจิตใจของมนุษย์ได้ การที่ผู้ใช้รู้สึกถึงความมีสติริมคลเมื่อใช้น้ำสัมป่อยนั้น ไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของความเชื่อ แต่ยังเป็นผลจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสที่ส่งผลกระทบต่อสภาวะจิตใจ สำหรับสุขภาวะทางปัญญา สัมป่อยสมันต์ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระตุ้นสมาธิ และเสริมความเชื่อมั่น การที่ผู้ใช้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อและคุณค่าของสัมป่อยในวัฒนธรรมล้าหนาผ่านการใช้ผลิตภัณฑ์นั้น เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่องและการพัฒนาโลกทัศน์ที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของสุขภาวะทางปัญญาตามที่อรรถ วลิงศ์ (2564) ได้นิยามไว้ ในด้านสุขภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม การใช้สัมป่อยสมันต์ช่วยรักษาขนบธรรมเนียมล้าหนา สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แสดงให้เห็นถึงการที่สัมป่อยสมันต์ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจากท้องถิ่นสู่ตลาดสากลนั้น สะท้อนถึงศักยภาพของผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยในการแข่งขันในตลาดโลก โดยเฉพาะในยุคที่ผู้บริโภคหันมาใส่ใจสุขภาพและต้องการผลิตภัณฑ์ธรรมชาติมากขึ้น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสมุนไพรท้องถิ่นไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างรายได้ของชุมชน แต่ยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาล้าหนาไปสู่คนรุ่นใหม่ ความสำเร็จของสมุนไพรสัมป่อยสมันต์ยังสะท้อนถึงความยั่งยืนของวัฒนธรรมล้าหนาที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับโลกยุคใหม่ แต่ยังคงไว้ซึ่งคุณค่าทางจิตวิญญาณและแนวคิดสุขภาพแบบองค์รวม การที่ผลิตภัณฑ์นี้สามารถเชื่อมโยงสุขภาวะทางกาย ใจ ปัญญา และสังคมได้พร้อมทั้งสืบทอดภูมิปัญญาล้านาไปสู่คนรุ่นใหม่ นั้น แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการที่สมบูรณ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ระหว่างความเชื่อกับวิทยาศาสตร์ และระหว่างท้องถิ่นกับสากล อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและขยายตลาดของสัมป่อยสมันต์ควรให้ความสำคัญกับการรักษาสสมดุลระหว่างการพัฒนาเชิงพาณิชย์กับการอนุรักษ์ความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อป้องกันการสูญเสียคุณค่าทางจิตวิญญาณของสมุนไพรชนิดนี้ นอกจากนี้ ควรมีการควบคุมคุณภาพที่เข้มงวด โดยเฉพาะการรักษาสรรพคุณของสัมป่อยและความปลอดภัยของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่กำหนดไว้ และควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับสรรพคุณทางการแพทย์ของสัมป่อย รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่น ๆ เพื่อขยายการใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสมุนไพรชนิดนี้ การศึกษา

แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรมสมัยใหม่ในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการด้านสุขภาวะองค์กรรวม สบู่สมุนไพรสัปปายะมนต์เป็นตัวอย่างที่ดีของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สามารถรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้ในขณะเดียวกันกับการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม ความสำเร็จนี้ไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนล้านนาเท่านั้น แต่ยังเป็นแบบอย่างสำหรับการพัฒนาสมุนไพรท้องถิ่นอื่นในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

2. ผลการวิจัยเรื่องกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์สบู่สมุนไพรสัปปายะมนต์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในวัฒนธรรมล้านนา การศึกษานี้ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณค่า แต่ยังเป็นแบบอย่างที่ดีของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่น ๆ ได้อีกด้วย ผู้วิจัยได้นำหลักการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้ สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวทางการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องอย่างชัดเจนกับผลการศึกษาของมารุต เหล็กเพชร (2566) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ คือ การที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในระดับการควบคุมโดยประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการจัดเวทีแจ้งวัตถุประสงค์ การสำรวจชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการระดมความคิดเห็น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเคารพต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือการรวมผลสันทนาการใช้สมุนไพรสัปปายะตามภูมิปัญญาล้านนาเข้ากับกระบวนการผลิตสบู่สมัยใหม่ รวมทั้งการเพิ่มคุณค่าทางจิตใจผ่านการปลูกเสกจากครุฑา ซึ่งเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของการนำแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาของตนเอง การบูรณาการดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการรวมองค์ความรู้เข้าด้วยกันเท่านั้น แต่เป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ที่มีรากฐานอันแน่นหนาจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกัญญารัตน์ แซ่ตั้ง (2563) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ช่วยเชื่อมโยงวัฒนธรรมที่กำลังจะหายไปของชุมชนให้เข้ากับคนรุ่นใหม่ผ่านการออกแบบกิจกรรมที่ทันสมัยและน่าสนใจ

การที่ชุมชนได้รับผลประโยชน์ทั้งในรูปธรรมและนามธรรมจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกในหลายมิติ ทั้งการได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีเอกลักษณ์ การสร้างรายได้เสริม การเพิ่มขึ้นของความรู้และทักษะ ความภาคภูมิใจ ความสามัคคีในชุมชน และคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องอย่างลงตัวกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ต้องสร้างคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถสร้างการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างผู้ผลิตและผู้เชี่ยวชาญ ดังที่เห็นได้จากการที่ชุมชนได้รับความรู้และทักษะใหม่ในขณะเดียวกันก็สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมให้กับคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย วงศ์แสง (2564) เกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การจัดประชุมที่วิจัยชุมชนเพื่อสรุปบทเรียนและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการประยุกต์ใช้หลักการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมในการประเมินผลช่วยให้ชุมชนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับและพัฒนาการทำงานในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนว

ทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่เน้นการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การบูรณาการศาสตร์วิทยาศาสตร์เข้ากับความสำเร็จทางไสยศาสตร์ในวัฒนธรรมล้านนาสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น การสร้างงาน สร้างรายได้ และการอนุรักษ์วัฒนธรรม การสร้างผลิตภัณฑ์ "สปูนตัมป๋อย บ้านทุ่งละคร" ไม่ได้เป็นเพียงการสร้างสินค้าเชิงพาณิชย์ธรรมดา แต่เป็นการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนและการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งจะช่วยให้วัฒนธรรมล้านนาดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการประยุกต์ใช้หลักการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่สามารถนำไปปรับใช้กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายและต้องการการอนุรักษ์และสืบทอดสู่คนรุ่นใหม่ ความสำเร็จของการวิจัยนี้ไม่เพียงแต่สร้างประโยชน์ให้กับชุมชนบ้านทุ่งละครเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางที่สามารถขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีบริบทและสภาพการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

3. ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่สำคัญของการบูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะการผสมผสานความสำเร็จทางไสยศาสตร์ล้านนากับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สปูนตัมป๋อยมนต์ที่มีคุณค่าในมิติต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย ธนาพิพิธกุล (2563) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนจนถึงการประเมินผล และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาจะสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับชุมชน การใช้หลักการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนที่ปรากฏในการศึกษานี้ สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาแบบชุมชนเป็นฐาน ที่เน้นการเสริมพลังชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา ราชกิจ (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในภาคเหนือพบว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผ่านเวทีสาธารณะจะสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความรับผิดชอบร่วมกัน ส่งผลให้โครงการพัฒนามีความยั่งยืนมากขึ้น นอกจากนี้ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การบูรณาการความสำเร็จทางไสยศาสตร์เข้ากับกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ การที่สปูนได้รับการปลุกเสกจากครูบาไม่เพียงแต่สร้างความแตกต่างทางการตลาดเท่านั้น แต่ยังตอบสนองความต้องการด้านจิตใจและความเชื่อของผู้บริโภคในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของประยุทธ์ นิลสุข (2562) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของความเชื่อทางไสยศาสตร์ล้านนาในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พบว่า การผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับการประกอบธุรกิจสามารถสร้างความไว้วางใจและความผูกพันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค ทำให้ผลิตภัณฑ์มีตลาดที่มั่นคงและขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาสุขภาวะองค์กรผ่านผลิตภัณฑ์สปูนตัมป๋อยมนต์ยังสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าใจแนวคิดสุขภาวะในมิติที่กว้างขวาง ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาการดำรงชีวิตของคนล้านนาที่เน้นความสมดุลและความกลมกลืนกับธรรมชาติ การที่ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมิติทางจิตใจให้กับผู้ใช้ผ่านคุณค่าทางไสยศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในธรรมชาติ

ของมนุษย์ที่ต้องการความหมายและจุดหมายในการใช้ชีวิต ไม่ใช่เพียงแค่การตอบสนองความต้องการทางกายภาพเท่านั้น ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาข้างชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างนวัตกรรมที่มีรากฐานมาจากท้องถิ่นแต่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบันได้ การที่ชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจโดยใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐาน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างทางเลือกการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นแนวทางหนึ่งในการลดการพึ่งพาภายนอกและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว

6. องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย พบว่า การสร้างนวัตกรรมการผลิตสมุนไพรสัมป่อยมนต์ที่นำไปสู่เป้าหมายของชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

B-พื้นฐานความเชื่อ (Belief) จากพื้นฐานและความเชื่อในสรรพคุณของสมุนไพรสัมป่อยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าจะมีการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีการผสมผสานภูมิปัญญาพื้นบ้านกับนวัตกรรมสมัยใหม่ แต่ด้วยความเชื่อและการให้คุณค่าของผู้ที่มีความศรัทธาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความนิยมการใช้สมุนไพรสัมป่อยมนต์ ซึ่งบางครั้งการรักษาสุขภาพการชำระร่างกายก็สามารถใช้สมุนไพรสัมป่อยมนต์ได้ เพราะมีสรรพคุณในการรักษาความสะอาดเช่นเดียวกัน แต่ถ้าหากกล่าวถึงในเรื่องคุณค่าทางด้านจิตใจและการสร้างพลังใจของแต่ละบุคคลทำให้นำไปสู่การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผนวกจากพื้นฐานความเชื่อ และถ้าหากว่าสมุนไพรสัมป่อยเป็นสมุนไพรที่มาจากปลูกเสกของเกจิอาจารย์ที่โด่งดังหรือเป็นผู้ที่ตนนับถือแล้ว ก็จะเป็นแรงสนับสนุนให้มีความเชื่อและศรัทธามากขึ้นกว่าเดิม

M-กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ (Product Manufacturing Process) การนำเสนอวัตกรรมการผลิตสมุนไพรสัมป่อยมนต์ ในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์กร โดยมีส่วนร่วมของชุมชน จากการศึกษาข้อมูลความเชื่อและการให้คุณค่าสมุนไพรสัมป่อยในล้านนาสู่การพัฒนากระบวนการการผลิตสมุนไพรสัมป่อยมนต์ จนนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมการผลิตสมุนไพรสัมป่อยมนต์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ถึงกระบวนการสร้างนวัตกรรมการผลิตสมุนไพรสัมป่อยมนต์ ประกอบด้วย 3 ระยะ ได้แก่

1. ระยะประดิษฐ์ (Innovation) ระยะที่มาจากกระบวนการที่นำมาซึ่งคุณค่าและสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยเป็นการพัฒนา ปรับปรุง ต่อยอดจากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เข้ากับยุคสมัยและเกิดความร่วมมือได้ จากกระบวนการการผลิตสมุนไพรสัมป่อยมนต์โดยมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านทุ่งละครนั้น จะเห็นได้ตั้งแต่กระบวนการคิด ระหว่างผู้วิจัยและชาวบ้านในชุมชนได้ระดมความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาความรู้ร่วมกัน เพราะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วมกันนำเสนอแนวคิดใหม่ช่วยพัฒนาแนวคิดเดิมให้ดียิ่งขึ้น

2. ระยะการพัฒนา (Development) ระยะการพัฒนาการผลิตสมุนไพรสัมป่อยมนต์ ต่อเนื่องมาจากการระดมความคิดเห็น การวางแผนการดำเนินการระหว่างผู้วิจัยกับชุมชนจนทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มาจาก การผสมผสานจากแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการทางวิทยาศาสตร์และความเชื่อศรัทธาของคนในชุมชน ซึ่งระยะนี้เป็นระยะการสร้างนวัตกรรมในด้านร่วมกันพัฒนาต่อยอดเป็นการร่วมกันปฏิบัติการผลิต

3. ระยะเวลาการนำไปปฏิบัติ ระยะเวลาการนำไปปฏิบัติเป็นการนำนวัตกรรมการผลิตสบู่ไปขยายผลต่อ ทั้งในเรื่องการต่อยอดในด้านกระบวนการผลิตสบู่สมุนไพรสมนต์ส้มป่อย และการนำผลผลิตไปใช้จริงและเผยแพร่ในวงกว้างต่อไป ดังเช่น เมื่อชุมชนได้ผลิตสบู่สมุนไพรสมนต์ส้มป่อยมนต์ ได้มีการนำไปทดลองใช้จริงและนำไปจำหน่ายให้ผู้สนใจและมีความศรัทธาในตัวผู้วิจัยนำไปใช้ และผู้วิจัยได้ขยายผลโดยการนำไปให้ลูกศิษย์และเครือข่ายที่อยู่ต่างประเทศได้ทดลองใช้และได้สอบถามความพึงพอใจในมิติด้านความรู้สึก ความคิดในการใช้สบู่สมุนไพรสมนต์ส้มป่อยมนต์

C-กระบวนการมีส่วนร่วมชุมชน (Community Participation Process) ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ผ่านการระดมความคิดเห็นร่วมกัน กระบวนการมีส่วนร่วมนี้เริ่มตั้งแต่นักวิจัยสำรวจชุมชน พบปะพูดคุย และจัดเวทีประชาคมเพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญของชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คน การศึกษาข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยเฉพาะในด้านการให้คุณค่ากับสมุนไพรสมนต์ส้มป่อย รวมถึงทิศทางการพัฒนาและนวัตกรรมในการสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม มีขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนการทำการกิจกรรม และการลงมือร่วมกันปฏิบัติกิจกรรม นอกจากนี้ส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น ได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ ฯลฯ

3. การดำเนินการตามการวางแผน ในขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ คือ การดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในขั้นตอนวางแผน ในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น แต่ละฝ่ายจะดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย และมีการลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ซึ่งในขั้นตอนนี้ต้องมีการตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่า ได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่ เพื่อทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามแผนการที่ได้วางไว้

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นหนึ่งในขั้นตอนสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ขั้นตอนนี้เน้นให้ผู้ที่มีส่วนร่วมได้รับผลตอบแทนหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ สังคม หรือส่วนบุคคล มุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยจากการปฏิบัติกิจกรรมการสร้างนวัตกรรมการผลิตสบู่สมนต์ส้มป่อยมนต์ของชุมชนบ้านทุ่งละคร ส่งผลให้ชุมชนได้รับประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) คณะวิจัยได้มีการจัดประชุมทีมวิจัยชุมชน เพื่อสรุปบทเรียนการทำกิจกรรมและประเมินผล เพื่อให้ผู้วิจัยและชาวบ้านในชุมชนได้ทบทวนกิจกรรม ผลที่เกิดขึ้น ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่จะดำเนินงานต่อไปในอนาคต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

การปรับปรุงและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต โดยการประเมินผลใช้หลักวิเคราะห์ชุมชน วิเคราะห์จากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค นำไปสู่ผลผลิต คือ เป้าหมายที่แสดงภาพให้ชุมชนเห็นอย่างชัดเจนของทั้งทางตรง และทางอ้อม ได้แก่ ผลลัพธ์ทางตรง คือ ผลที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ชุมชนได้ผลิตภัณท์ชุมชนใหม่ คือ สบู่มนต์ สัมป่อย บ้านทุ่งละคร ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์และบูรณาการการผลิตจากศาสตร์วิทยาศาสตร์และความเชื่อ ความศรัทธา หรือเรียกว่าศาสตร์ทางด้านไสยศาสตร์ ส่งผลประโยชน์ให้แก่วัดและชุมชน การสร้างรายได้เสริม จากการนำสบู่ไปจำหน่าย โดยการนำผลิตภัณท์ไปทดลองจำหน่าย เป็นการจำหน่ายในลักษณะทำเป็นของที่ระลึกสำหรับประชาชนที่มาร่วมทำบุญที่วัด และจำหน่ายในลักษณะเป็นสินค้าชุมชน ส่วนผลลัพธ์ทางอ้อม หรือ ผลลัพธ์ที่เป็นนามธรรม ได้แก่ (1) ความรู้และทักษะที่เพิ่มขึ้น เป็นการการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ที่ช่วย เสริมศักยภาพของบุคคล (2) ความภาคภูมิใจและความพึงพอใจ ความรู้สึกดีที่เกิดจากการมีส่วนร่วมและเห็น ผลสำเร็จของโครงการ (3) ความสามัคคีในชุมชน: ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้นระหว่างสมาชิกในชุมชน (4) สร้างสุขภาวะองค์กรรวม 4 มิติ กาย ใจ ปัญญาและสังคม โดยเฉพาะคุณค่าทางจิตใจหลังจากได้ใช้สบู่มนต์ สัมป่อยที่มาจากการผลิตจากชุมชน เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน และเป็นสบู่ที่มาจากการปลูกเสกของครูบา (ผู้วิจัย) ที่ชาวบ้านให้ความศรัทธาเป็นอย่างมาก นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ถ้าการใช้สบู่แล้วเกิดสุขภาพจิตใจที่ดี เกิดปัญญา การดำเนินชีวิตก็ย่อมดีตามไปด้วย และในเมื่อสังคมหรือชุมชนหนึ่งนั้น สมาชิกในชุมชนมีจิตใจที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดี ก็ย่อมส่งผลให้ชุมชนเป็นชุมชนที่มีสุขภาวะทางสังคมที่ดีต่อไป

การอภิปรายผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยมี 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหลักการของสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรม และเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับหน้าที่การใช้สอยในสถาปัตยกรรม มีดังนี้

1. องค์ประกอบและหลักการของสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรม

การศึกษาสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและพหุมิติ ไม่ได้จำกัดเพียงแค่ความงามทางรูปแบบเท่านั้น แต่เป็นการบูรณาการระหว่างความงาม หน้าที่การใช้สอย และบริบททางสังคมวัฒนธรรมอย่างครบถ้วน (หม่อมหลวงปิยลดา ทวีปรั้งชีพ, 2549) องค์ประกอบสำคัญของสุนทรียศาสตร์สถาปัตยกรรมประกอบด้วยสามมิติหลัก ได้แก่ มิติทางกายภาพซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปแบบ สัดส่วน วัสดุ เทคนิคการก่อสร้าง และการจัดการแสง, มิติทางจิตวิญญาณที่มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส และอารมณ์ที่สอดคล้องกับความศรัทธา และมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ ความเชื่อ และการจัดระเบียบพื้นที่ตามคติท้องถิ่น (ปิ่นแก้ว เหลืองทอง, 2549; วิทยา ปิ่นตบแต่ง, 2552) งานวิจัยของ Cheng (2024) พบว่า ภายใต้บริบทสมัยใหม่ สถาปัตยกรรมที่ประสบความสำเร็จต้องผนวกทั้งความงามทางรูปแบบ (Formal Beauty) ความงามทางการใช้ (Functional Beauty) และความงามเชิงความหมาย (Symbolic/Meaning Beauty) โดยได้สรุปว่า “Unity of Form and Function” เป็นหนึ่งในคุณลักษณะสำคัญของสุนทรียศาสตร์สถาปัตยกรรม (Cheng, 2024) ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของเราในส่วนที่ระบุว่า มิติทางกายภาพ (รูปแบบ – สัดส่วน, วัสดุ – เทคนิค, การจัดการแสง) มิติทางจิตวิญญาณ และมิติทางสังคม-วัฒนธรรม ทำหน้าที่เชื่อมโยงความงามกับประโยชน์ใช้สอย

จากงานของ Grabow & Spreckelmeyer (2015) ได้ชี้ให้เห็นว่า สถาปัตยกรรมระดับพิเศษ (Exemplary Buildings) มักเป็นงานที่ฟังก์ชัน ไม่ได้เบียดบังความงาม แต่แท้จริงแล้ว ฟังก์ชันได้กลายเป็นแรงกำเนิด (Generative Force) ของรูปแบบ และสร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย ซึ่งสนับสนุนมุมมองที่ว่า ในสถาปัตยกรรมไทยที่มีคุณภาพ ความงามและหน้าที่ใช้สอยไม่ได้แยกจากกัน แต่ เสริมซึ่งกันและกัน

แม้งานวิจัยนี้จะเน้นบริบทไทยอย่างชัดเจน (มิติทางกายภาพ – จิตวิญญาณ – สังคม-วัฒนธรรม) แต่การศึกษาในระดับสากลพบว่า สุนทรียศาสตร์ อาจมีมิติที่กว้างกว่านี้ เช่น งานของ El Moussaoui (2020) ที่วิพากษ์แนวคิดดั้งเดิมว่า สุนทรียะอาจแยกจากฟังก์ชันได้ในบางกรณี และได้เสนอว่า แนวคิด “Pure Aesthetics” ซึ่งไม่อ้างอิงหน้าที่ใช้สอยหรือบริบท อาจมีอยู่จริงในงานสถาปัตยกรรมบางประเภท จริงอยู่ งานนี้พบว่า บริบทสังคม-วัฒนธรรมไทย (เช่น ศาสนา – ความเชื่อพื้นถิ่น, โครงสร้างทางสังคม ลำดับชั้น, วิถีชีวิต และภูมิอากาศ) เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดสุนทรียศาสตร์ แต่สิ่งนี้อาจจำกัดความทั่วไปของผลการวิจัยไว้เฉพาะ บริบทไทย และไม่สามารถสรุปว่า เป็นกฎสากลด้วย เช่น งานของ Cheng (2024) และ Tantawy (2023) พบว่า ในสภาพสังคมที่ต่างออกไป สุนทรียศาสตร์อาจมีน้ำหนักแตกต่างกันในรูปแบบการใช้ฟังก์ชันหรือบริบท

2. ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับหน้าที่การใช้สอยในสถาปัตยกรรม

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย มิได้จำกัดอยู่เพียงมิติของความงามเชิงรูปแบบ แต่เป็นกระบวนการบูรณาการระหว่างความงาม หน้าที่การใช้สอย และบริบททางสังคมวัฒนธรรม ที่สัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสากลที่มองว่า สถาปัตยกรรมเป็นศิลปะแห่งการผสมผสานระหว่าง Form, Function, และ Meaning (Pallasmaa, 2012; Huang & Khan, 2021)

1) อิทธิพลของบริบททางสังคมวัฒนธรรมต่อสุนทรียศาสตร์สถาปัตยกรรม ผลการศึกษายืนยันว่า บริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลสำคัญต่อการกำหนดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของสถาปัตยกรรมไทย ทั้งในด้านความเชื่อทางศาสนา โครงสร้างทางสังคม และวิถีชีวิต (ธวัชชัย พิษผล, 2561)

พุทธศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นในไทยมีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อการออกแบบเชิงสัญลักษณ์ เช่น การกำหนดแนวอาคารตามทิศ การใช้สัญลักษณ์นาค เจดีย์หรือลวดลายไทย เพื่อสื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์และการเชื่อมโยงกับโลกจิตวิญญาณ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2562) ลักษณะนี้สอดคล้องกับผลของ Cheng (2024) ที่พบว่า สถาปัตยกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผสมผสานสัญลักษณ์ทางศาสนาเข้ากับโครงสร้างการใช้สอยอย่างแนบเนียน

ในมิติของภูมิอากาศและวิถีชีวิต การออกแบบบ้านไทยยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว และการใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ และ ใบจาก เป็นตัวอย่างของการผสมผสาน “สุนทรียภาพกับประโยชน์ใช้สอย” เพื่อตอบสนองต่อสภาพอากาศร้อนชื้น ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Koohsari, et al. (2021) ที่ยืนยันว่า สภาพภูมิอากาศ และบริบททางสังคมมีอิทธิพลโดยตรงต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในภูมิภาคเอเชีย

2) ความสัมพันธ์ระหว่างความงามและประโยชน์ใช้สอย ผลการวิจัยพบว่า ความงามทางสุนทรียศาสตร์ และหน้าที่การใช้สอยมิได้แยกจากกัน แต่เป็นสองมิติที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันในเชิงฟังก์ชันและความหมาย

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pallasmaa (2012) ที่เสนอว่า สุนทรียศาสตร์ทางสถาปัตยกรรมเกิดจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสซึ่งสัมพันธ์กับการใช้สอยและความรู้สึกของมนุษย์

ตัวอย่างเช่น การยกพื้นสูงในเรือนไทยไม่เพียงป้องกันน้ำท่วมและระบายอากาศ แต่ยังสร้างความสง่างามและแสดงลำดับชั้นทางสังคม การใช้ลวดลายศิลป์หรือสัญลักษณ์พุทธศิลป์ไม่เพียงแต่เพื่อความงาม แต่ยังสื่อสารความหมายทางจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Siriporn และ Niyom (2020) ที่ระบุว่า ความงามในสถาปัตยกรรมไทยเป็นการผสมระหว่างศิลป์-ศรัทธา-การใช้สอย

ในทางตรงกันข้าม El Moussaoui (2020) เสนอแนวคิดที่ต่างออกไปว่า สุนทรียศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Aesthetics) สามารถดำรงอยู่โดยไม่จำเป็นต้องอ้างอิงฟังก์ชันหรือความหมาย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความงามกับหน้าที่การใช้สอย อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามวัฒนธรรมและยุคสมัย

3) ผลกระทบของสุนทรียศาสตร์ต่อคุณภาพชีวิตและสังคม ในมิติของคุณภาพชีวิต ผลการศึกษาพบว่า สถาปัตยกรรมที่มีคุณภาพทางสุนทรียศาสตร์ส่งผลเชิงบวกต่อสุขภาพกายและใจของผู้ใช้ พื้นที่ที่สวยงามและสงบช่วยลดความเครียดและเพิ่มความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานคลาสสิกของ Ulrich, et al. (1991) นอกจากนี้ Kaplan และ Kaplan (1989) ที่ชี้ว่า ความงามทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสถาปัตยกรรมสามารถส่งผลต่อการฟื้นฟูทางจิตใจ

ในระดับสังคม สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิด “Sense of Place” ของ Steele (1981) ที่ระบุว่า การออกแบบที่เชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ท้องถิ่นช่วยสร้างความผูกพันระหว่างคนกับสถานที่

ในด้านเศรษฐกิจ การออกแบบที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ช่วยเพิ่มมูลค่าทางทรัพย์สินและส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Cultural Economy” ของ Throsby (2010) ที่มองว่า สุนทรียศาสตร์และวัฒนธรรมสามารถแปลงเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้

สรุปการอภิปรายผลได้ว่า สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย คือ การบูรณาการเชิงองค์รวมที่รวมความงาม หน้าที่การใช้สอยและบริบททางสังคม-วัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น ซึ่งไม่เพียงสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสุขภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับชุมชน ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดสากลด้าน “Holistic Architectural Aesthetics” ที่มองว่า สถาปัตยกรรมที่ดีต้องสวย ใช้สอยได้จริง และมีความหมายต่อชีวิตมนุษย์ (Pallasmaa, 2012; Cheng, 2024)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การศึกษานี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย โดยแสดงให้เห็นว่า ความงามในสถาปัตยกรรมมิได้จำกัดอยู่ในรูปแบบทางกายภาพเท่านั้น แต่เป็นผลรวมของมิติทางจิตวิญญาณ สังคมวัฒนธรรม และหน้าที่การใช้สอยที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งสามารถสรุปองค์ความรู้หลักได้ 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. องค์ความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์แบบองค์รวม

สถาปัตยกรรมไทยสะท้อนแนวคิดสุนทรียศาสตร์ที่มีความซับซ้อนและลึกซึ้ง โดยความงามมิใช่เพียงการรับรู้ผ่านสายตา แต่เกิดจากการประสานระหว่างรูปแบบ วัสดุ แสง สี เสียง และจังหวะขององค์ประกอบ ซึ่งสัมพันธ์กับ จิตวิญญาณ ความศรัทธา และประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ของผู้ใช้งาน องค์ความรู้นี้ช่วยขยายขอบเขตของทฤษฎีสุนทรียศาสตร์จากตะวันตกสู่การตีความแบบไทยที่เน้นความกลมกลืนและความสัมพันธ์ระหว่างคน-สถาปัตยกรรม-ธรรมชาติ-สิ่งศักดิ์สิทธิ์

2. องค์ความรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างความงามและหน้าที่การใช้สอย

ผลการวิจัยยืนยันว่า สถาปัตยกรรมไทยมีลักษณะของการบูรณาการระหว่าง “Form” กับ “Function” อย่างสมดุล โดยความงามในงานสถาปัตยกรรมมิได้ขัดแย้งกับการใช้งาน แต่กลับเสริมซึ่งกันและกัน เช่น การยกพื้นสูงช่วยระบายอากาศและสร้างภาพลักษณ์สง่างาม หรือการใช้วัสดุธรรมชาติที่ทั้งสวยงามและเหมาะสมกับภูมิอากาศ ผลการศึกษานี้จึงเป็นฐานความรู้ในการพัฒนาแนวคิด “Aesthetic Functionality” ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยของไทย

3. องค์ความรู้ด้านบริบทและวัฒนธรรมไทยในสถาปัตยกรรม

งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า สุนทรียศาสตร์ไทยถูกหล่อหลอมจาก บริบททางศาสนา สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนผ่านรูปแบบอาคาร การจัดพื้นที่ และการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ลายกนก เจดีย์ นาค หรือโครงสร้างที่สัมพันธ์กับจักรวาลวิทยา องค์ความรู้นี้จึงตอกย้ำว่า การออกแบบสถาปัตยกรรมไทยควรมองความงามในฐานะการแสดงออกของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นพลังสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของชุมชนและเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม

องค์ความรู้

สุนทรียศาสตร์และบริบทในสถาปัตยกรรมไทยกับ การบูรณาการความงามและการใช้งาน

Aesthetics and Context in Thai Architecture And Integrating Beauty and Functionality

1. องค์ความรู้ด้าน “สุนทรียศาสตร์แบบองค์รวม” (Holistic Aesthetics)

- ความงามในสถาปัตยกรรมไทยไม่จำกัดเพียงรูปลักษณ์ภายนอก
- เกิดจากการประสานของ รูปแบบ-วัสดุ-แสง-สี-เสียง-จังหวะขององค์ประกอบ
- สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่าง จิตวิญญาณ-ความศรัทธา-ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส
- ขยายแนวคิดสุนทรียศาสตร์จากตะวันตกสู่ มุมมองแบบไทยที่เน้น “ความกลมกลืน”
- เชื่อมโยงระหว่าง คน - สถาปัตยกรรม - ธรรมชาติ - สิ่งศักดิ์สิทธิ์

2. องค์ความรู้ด้าน “ความสัมพันธ์ระหว่างความงามและหน้าที่การใช้สอย”

- สถาปัตยกรรมไทยสะท้อนการบูรณาการระหว่าง Form & Function อย่างสมดุล
- ความงามและการใช้งาน ไม่ขัดแย้งแต่เสริมซึ่งกันและกัน
- พัฒนาแนวคิด “Aesthetic Functionality” เพื่อการออกแบบร่วมสมัยของไทย

3. องค์ความรู้ด้าน “บริบทและวัฒนธรรมไทยในสถาปัตยกรรม”

- สุนทรียศาสตร์ไทยถูกหล่อหลอมจาก ศาสนา สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- สะท้อนผ่าน รูปแบบอาคาร และการจัดพื้นที่ สัญลักษณ์วัฒนธรรม เช่น ลายกนก เจดีย์ นาค และ โครงสร้างตามหลักจักรวาลวิทยา
- ความงามจึงเป็นการแสดงออกของ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย
- เป็นพลังสำคัญในการสร้าง ความยั่งยืนของชุมชนและเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม

แผนภาพที่ 2 สรุปองค์ความรู้

6. สรุป

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทยมิได้เป็นเพียงการแสดงออกของความงามเชิงรูปแบบ แต่เป็นกระบวนการบูรณาการอย่างเป็นองค์รวมระหว่างความงาม (Aesthetics) หน้าที่การใช้สอย (Functionality) และบริบททางสังคมวัฒนธรรม (Cultural Context) ซึ่งหล่อหลอมกันจนเกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของสถาปัตยกรรมไทย ในมิติทางกายภาพ สถาปัตยกรรมไทยใช้หลักสัดส่วน วัสดุธรรมชาติและการจัดการแสงที่เหมาะสมเพื่อสร้างความงามที่สัมพันธ์กับภูมิอากาศและการใช้งาน มิติทางจิตวิญญาณสะท้อนผ่านการออกแบบที่กระตุ้นประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสและอารมณ์ ส่วนมิติทางสังคมวัฒนธรรมเน้นการสื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ ลวดลาย และการจัดพื้นที่ที่สัมพันธ์กับความเชื่อและวิถีชีวิต

ในภาพรวม ความงามและการใช้งานในสถาปัตยกรรมไทยไม่แยกจากกัน แต่เป็นองค์ประกอบที่เสริมพลังซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านการป้องกันภูมิอากาศ การสร้างบรรยากาศทางอารมณ์ และการสะท้อนสถานะทางสังคม ผลการศึกษายังพบว่าสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้สร้างความผูกพันระหว่างคนกับสถานที่ ส่งเสริมเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม และรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทยได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น สุนทรียศาสตร์และบริบทในสถาปัตยกรรมไทยจึงควรถูกมองในฐานะระบบองค์รวมที่ผสานระหว่างศิลปะ ประโยชน์ใช้สอยและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสถาปัตยกรรมร่วมสมัยให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ไทยและตอบสนองต่อวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน

7. ข้อเสนอแนะ

1). ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการออกแบบสถาปัตยกรรมที่บูรณาการสุนทรียศาสตร์กับประโยชน์ใช้สอยอย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัสดุธรรมชาติ และรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมไทย เช่น การออกแบบเมืองและอาคารสาธารณะที่สะท้อนอัตลักษณ์ไทยควบคู่กับการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตร่วมสมัย เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายด้านสถาปัตยกรรมเชิงวัฒนธรรมของประเทศ

2). ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

สถาปนิก นักออกแบบและผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการสร้างสถาปัตยกรรมควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการ ความงามและการใช้งาน ตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ โดยนำหลักสุนทรียศาสตร์ไทย เช่น ความกลมกลืน ความสมดุล และการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ มาประยุกต์ใช้ในอาคารร่วมสมัย ทั้งในด้านวัสดุ การจัดแสง พื้นที่ใช้สอย และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของผู้ใช้งาน

3). ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

การศึกษาค้างต่อไปควรขยายการวิจัยไปสู่สถาปัตยกรรมในระดับชุมชนและพื้นที่ชนบท เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้สุนทรียศาสตร์ในแต่ละภูมิภาค รวมทั้งควรศึกษาผลของการออกแบบเชิงสุนทรียศาสตร์ต่อพฤติกรรมผู้ใช้ในเชิงปริมาณ (เช่น การวิเคราะห์ความพึงพอใจหรือสภาวะ) เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนแนวทางการพัฒนาสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัยที่ยั่งยืนและมีคุณค่าทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา อรุณเจริญ. (2563). *สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2550). ผลกระทบของสถาปัตยกรรมต่อสุขภาพจิต. *วารสารสถาปัตยกรรมศาสตร์*. 25 (3), 45-62.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2558). *ภูมิปัญญาไทยในงานสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธวัชชัย พิษผล. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับรูปแบบสถาปัตยกรรมไทย*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ปิ่นแก้ว เหลืองทอง. (2549). *หลักสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปกรรม.
- ประสิทธิ์ ศิลป์สวัสดิ์. (2549). *การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย แนวคิดและวิธีการ*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- มานิต วลิตโกดม. (2547). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจของสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปกรรม.
- มานิต วลิตโกดม. (2547). *คุณค่าทางเศรษฐกิจของการออกแบบสถาปัตยกรรม*. *วารสารการจัดการอสังหาริมทรัพย์*. 18 (2), 78-95.
- วิทยา ปิ่นตบแต่ง. (2552). *สถาปัตยกรรมไทยดั้งเดิม ภูมิปัญญาและการปรับตัว*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2562). *สุนทรียศาสตร์กับการสร้างสรรค์ทางศิลปะ*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมชาย จิตต์นุกูล. (2553). *ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ในบริบทไทย*. *วารสารปรัชญาและศาสนา*. 15 (4), 112-128.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2548). *เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สุรศักดิ์ จำเริญสุข. (2551). *การพัฒนาเมืองและสุนทรียศาสตร์*. *วารสารการวางผังเมือง*. 22 (1), 23-38.
- สุพจน์ จิตสุทธิญาณ. (2557). *ความเข้าใจสุนทรียะในงานสถาปัตยกรรม*. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล*. 18 (1), 206-217.
- หม่อมหลวงปิยลดา ทวีปรังษีพร. (2549). *สถานภาพผลงานทางวิชาการด้านสุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนันต์ รัตนบุรี. (2550). *เทคโนโลยีใหม่กับสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Cheng, F. (2024). Aesthetics in Architecture: Unity of Form, Function and Meaning. *Trans/Form/Ação*, 47 (4), e02400119.
- El Moussaoui, M. (2020). Phenomenology in Pure Aesthetics. *Journal of Civil Engineering and Architecture*. 14, 168–173.
- Grabow, S. and Spreckelmeyer, K. (2015). *The Architecture of Use: Aesthetics and Function in Architectural design*. New York: Routledge.
- Huang, C. and Khan, M. (2021). Cultural Aesthetics in Vernacular Architecture: A Cross-regional Study. *Journal of Architectural Research*. 25 (3), 145–160.
- Kaplan, R. and Kaplan, S. (1989). *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Koohsari, M. J., et al. (2021). Living Environments and Human Well-being: Architectural Perspectives in Warm Climates. *Building and Environment*, 190, 107–120.
- Pallasmaa, J. (2012). *The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses*, 3rd ed. New York: John Wiley & Sons.
- Siriporn, P. and Niyom, C. (2020). Aesthetic Principles in Thai Temple Architecture. *Asian Journal of Architecture and Design*. 7 (2), 101–115.
- Steele, F. (1981). *The Sense of Place*. Boston: CBI Publishing.
- Tantawy, A. R. (2023). Design a Proposed Measurement Methodology for the Aesthetics of Contemporary Architecture. *Art and Architecture Journal*. 4 (2), 52–77.
- Throsby, D. (2010). *The Economics of Cultural Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ulrich, R. S., et al. (1991). Stress Recovery during Exposure to Natural and Urban Environments. *Journal of Environmental Psychology*. 11 (3), 201–230